

Linus Domarackas. Kai žvelgi iš šalies

Dalia STAPONKUTĖ.

Dailininkas šiaulietis Linas Domarackas 1990-aisiais, po nebaigtų meno studijų Vilniuje, išvyko gyventi į šalį, į kurią tuo metu nuolatiniam gyvenimui iš Lietuvos niekas nevykdavo. Lenkija... Šioje šalyje jis tapo pripažintu menininku, gyveno ir kūrė kaip lietuvis, tačiau, nepaisydamas dinamiškos veiklos, persikėlė į naują vietą - Leipcigą. Leipcigo knygų mugės metu šį kovą kalbėjomės su Linu Domaracku apie skirtingas kultūras ir ištikimybės menui kainą.

Lenkijoje praleidai ištisą gyvenimo epochą, dvidešimt ketverius metus. Kodėl kadaise pasirinkai kaimynę Lenkiją? Ar Tave traukė „kita šalis“, ar būtent ši šalis, ir kodėl?

Mane labai slėgė „socialistinio realizmo stilius“. Tiesiog dusino. Taip, dėl to traukė „kita šalis“. Sakyčiau, tai buvo viena mano išvykimo priežasčių.

Iš tiesų, dauguma lietuvių užaugo socialistinio realizmo atmosferoje. Net keista, kad anksčiau neįmanoma buvo kurti kitaip, nei leidžia socialistinio realizmo ribos.

Įmanoma, bet visi žiūrėdavo „kreivai“, prigalvodavo „etikečių“, tokių kaip „tautos priešas“. Kariuomenėje pravardžiuodavo „fašistu“ ir panašiai.

„Tarybinėje“ armijoje, spėjau, tave „įdarbindavo“ dailininku, ar ne?

Taip, aš daug piešdavau. Kartą nutapiau jiems kažką panašaus į gigantišką *ego* ir man gerokai atsirūgo: norėjau siurrealistiškai pavaizduoti mažą žmogutį,

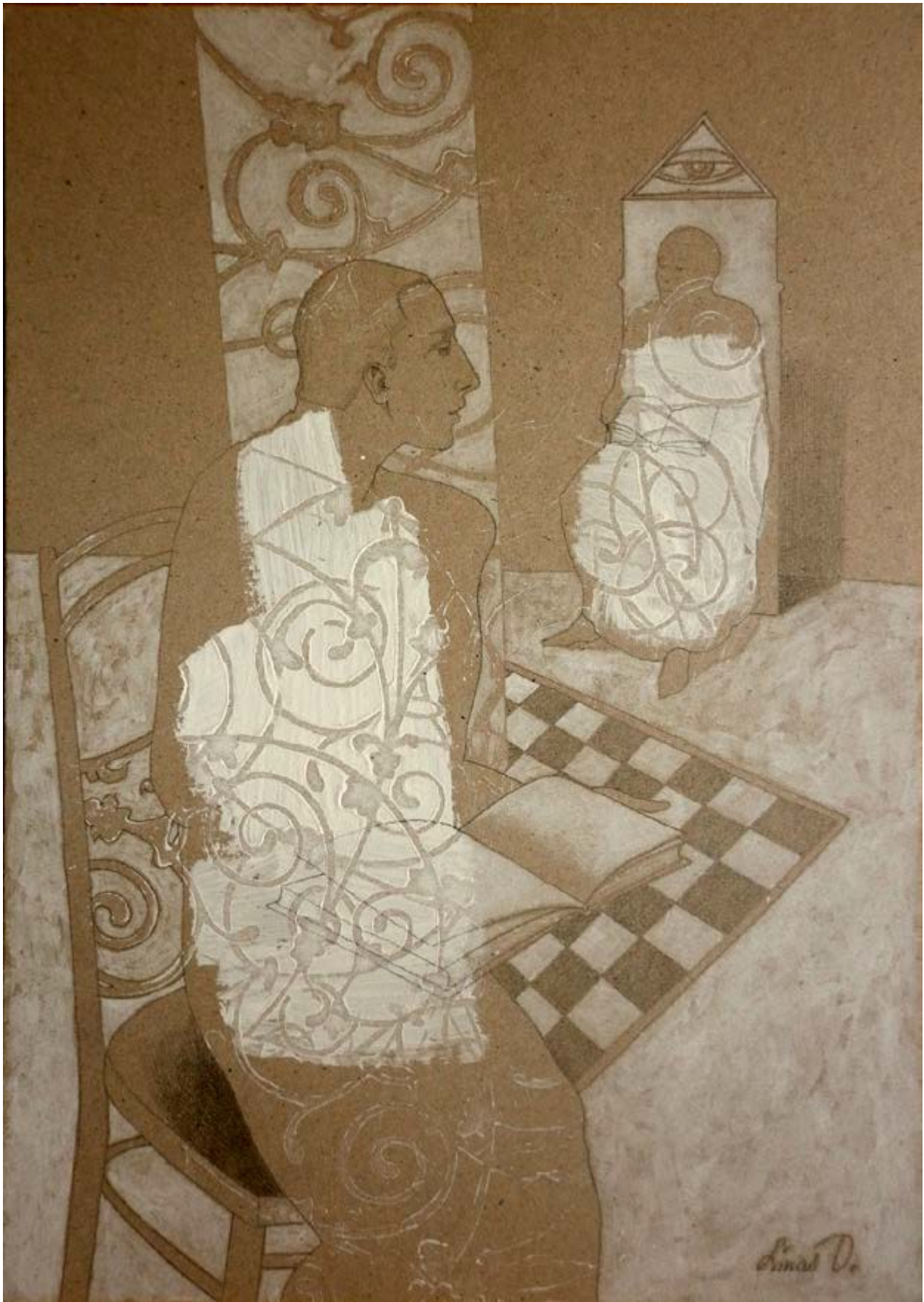
besimėgaujantį savimi milžiniškame savo paties šešėlyje ir įsivaizduojantį, kad jis didis. Mane rimtai apkaltino neofašizmu. Kaip sakoma, kai nori surasti plauką sriuboje, jį surasi... Žodžiu, mane tokios patirtys slėgė - visos kartu sudėjus - ir nutariau pasitraukti į „artimiausią užsienį“, nors lenkų kalbos nemokėjau. Manęs neviliojo nei Amerika, nei kiti Vakarai, net važiuoti ten nenorėjau ir neketinau. Atvykęs į Varšuvą kaip jaunas dailininkas lengviau atsikvėpiau: mane džiugino, kaip lengvai jie tapo ant drobės, ant popieriaus, kaip jų nevaržo forma ir potėpių linijos. Tai atrodė laisva. Lenkai visados save vadindavo laisviausiais „soclagerlyje“, ir aš tai mačiau...

Argi Lenkijoje Tave iš karto priėmė į dailės akademiją?

Ne viskas taip paprasta. Varšuvos meno akademijoje, į kurią kreipiausi, profesoriai, peržiūrėję mano darbus, paklausė, į kokį kursą norėčiau „užsirašyti“. Kukliai pasiprašiau į pirmą ir buvau priimtas, bet netrukus, griuvus Sovietų Sąjungai, tapau nebe „to paties soclagerio narys“, o „užsienietis“ - iš Lietuvos - ir privalėjau mokėti už mokslą nemenkas dolerių sumas, kurių neturėjau. Laimei, už „ypatingą talentą“, kaip pareiškė fakulteto dekanas, gavęs sutikimą iš paties kultūros ministro, mane atleido nuo mokesčio už mokslą. Studentams iš užsienio iki šiol Lenkijoje mokslas yra mokamas. Tiesa, ukrainiečius ir baltarusius nuo šio mokesčio atleidžia, nes esama tokios draugiškos politikos. Lietuviai už mokslą Lenkijoje mokėdavo kaip ir visi kiti užsieniečiai.

Kaip Tave Lenkijoje sutiko kaip lietuvį?

Žmogiškai: kas mėgo, o kas - ne. Lenkija - gana homogeniška, kultūriškai vientisa šalis, visuomenė nėra mišri ir kosmopolitinė. Jie dar tik pradeda mokytis santykių su užsieniečiu, kaip ir mes, lietuviai. Lenkija, kaip ir Lietuva - agrarinė šalis, o tai daro nemenką įtaką ir jų santykiui su platesniu pasauliu, su „svetimu“, su „kitu“. Tokios šalyse svetimą priima, bet neretai su atviru įtarumu; kartais - net agresyviai atmeta.

Linas Domarackas. Ciklas „Hiramo Abiffo vaikiai“.

Ciklo fragmentas. Ciklas dar neužbaigtas. Šiuo metu yra padaryta apie 40-50 piešinių.

Grafitas, tempera, kartonas

Gal stiprus „agrarinės kultūros“ elementas susijęs su socializmo laikmečio palikimu?

Manau, nieko bendra. Kiek teko domėtis Lenkijos istorija, santykiai su kitataučiais visados būdavo nepaprasti. Na, pavyzdžiui, viename iš istorijos šaltinių skaičiau, kad kai kuriose prieškario mokyklose lietuvių ir žydų nesodindavo į pirmuosius suolus, nes Lenkijos ir Lietuvos santykiai buvo įtempti – beveik karo padėtis, o žydai – kitataučiai, negalėdavę net studijuoti Lenkijoje tokių dalykų kaip medicina ir teisė. Jie vykdavo įgyti šių specialybių į Vieną arba Berlyną. Taip byloja kai kurie šaltiniai ir, matyt, yra istorinės šito priežastys, kaip ir Holokausto klausimo, iš esmės, „pasitraukusio“ iš Lenkijos kitur, visur aplinkui.

Kaip Tau sekėsi kaip dalininkui? Ar organizavai parodas? Ar jos turėjo pasisekimą?

Noriu pabrėžti, kad visą laiką gyvenau Lenkijoje kaip menininkas iš Lietuvos. Akademijoje konkuruodavau su kursiokais, nes atvykau Varšuvon jau vyresnis, turėdamas parodų patirties net iš Šiaulių mokyklos. Prieš atvykdamas į Varšuvą gyvenau Olštyno mieste, šiaurės Lenkijoje (vadinamojoje Prūsijoje), kur išmokau labai gerai kalbėti lenkiškai. Olštyne organizavau savo pirmąją parodą, turėjau ratą bičiulių menininkų, tarp kurių buvo ir vietinės reikšmės literatų. Bendraudamas su jais, išmokau taisyklingos lenkų kalbos. Dabar lenkai neatskiria manęs nuo „saviškių“. Būta net anekdoto: neva Domarackas – lenkiška pavardė, tačiau prisiskaitęs romantiškos literatūros jis vadina save lietuviu. Mano pavardė tikrai lenkiška ir, beje, viena seniausių Lenkijoje. Abiejų Tautų Respublikoje kadaise daug lietuvių šeimų perėmė lenkiškus simbolius, herbus ir pavardes, tad nenuostabu, kad mūsų pavardės panašios... Prasidėjus integracijai į Europos Sąjungą, Lenkijoje mane kaip lietuvi dažnai kviesdavo dalyvauti bendruose tarptautiniuose projektuose, organizuoti parodas, ir beveik visas parodas Lenkijoje esu pristatęs kaip lietuvis, po Lietuvos vėliava. Gyvenau Lenkijoje kaip lietuvis, kaip menininkas iš Lietuvos. Kitaip ir neketinau. Tiesa, negaliu teigti, kad tai būdavo paprasta: gi „ne savas“.

Iš parodos Čekijoje. Jicin, 2015

Bet gal visose valstybėse šitaip – kai atvyksti iš svetur, tai ir esi „ne savas“, atvykėlis? Kaip manai?

Nuo realių nepabėgsi. Visa Europa šiandien tautiniu požiūriu gana uždara, ir skirtumai veikiau pabrėžiami, nei apeinami. Tik vienose šalyse tai išreiškiama mažiau, kitose – daugiau.

Ar bendravai su lietuvių bendruomene Lenkijoje?

Lenkijos Lietuvių Bendruomenę sudaro, daugiau ar mažiau, lietuviai, gimę Lenkijoje. Suvalkai, Punkskas. Juos sieja tradicijos, katalikybė. Mane labiau traukė bendrauti su lenkiškai kalbančiais užsieniečiais.

Kaip išgyvendavai, būdamas tik menininku? Ar tai įmanoma?

Ne, bet išgyvendavau. Bet kuriuo atveju Lenkijoje dar ir šiandien sunku išgyventi iš vieno atlyginimo: jis nedidelis – trys ar keturi šimtai (eurais). Na, jei kyla atlyginimai, tai kyla ir kainos, o kultūros sektorius, savaime suprantama, irgi nesiūlydavo aukštesnio užmokesčio. Aš parduodavau paveikslus, verčiausi privačiomis piešimo pamokomis vaikams, stojantiesiems į dailės akademijas.

Mano paruošti mokiniai visados įstodavo pirmieji. Be to, esu iš tokių, kurie negali turėti viršininko, ypač jei jis, švelniai tariant, „nesupratingas žmogus“, todėl net neieškojau nuolatinės darbo vietos. Bandžiau dirbti vienoje reklaminėje firmoje – truko penkias dienas. Mano viršininkas painiojo firminį ženklą su iliustracija... Tai neįmanoma. Teko gyventi ir Krokuvoje. 1996–1999 metais dirbau „Bucklein“ teatre scenografu. Kartą režisieriui vienam vaidmeniui reikėjo aktoriaus, kalbančio „keista kalba“, ir man pasiūlė vaidinti. „Aktoriaudavau“, kaip sakoma, daug bendraudavau su aktoriais, sukasi rate gana artimų man teatro žmonių. Vaidindavau epizodinius vaidmenis lenkų filmuose – dažniausiai rusų arba ukrainiečių kareivius. Vaidmenims užtekdavo, kad moku rusiškai. Kurdavau meną viešoje erdvėje, ypač su vaikais, bandydamas juos išmokyti gero meninio skonio ir pagarbos menui. Gyvendamas Varšuvos Prahos mikrorajone prie Vyslos (prieškariu ten gyveno žydai, o dabar – daug „kriminalo“), darydavau ekologinio meno projektus.

Linas Domarackas. „Gyvenimas pasakoje“. Akrilas

Sakyki, ar migruodamas tarp miestų susitikdavai lietuvių, atvykstančių į Lenkiją iš

Lietuvos, nors ir neilgam, ir koks buvo Tavo santykis su jais?

Taip, dažnai prisimenu Jurgį Giedrį, kultūros atašė, daug gero padariusį Lenkijos lietuviams ir menininkams. Jis daug dėmesio skyrė kultūrai, organizuodavo parodas, kuriose dažnai dalyvaudavau. Jam esant konsulu, man šovė į galvą suburti Lenkijoje lietuvių menininkų sambūrį... Tai padarėme keturiese: Jonas Zagorskas, Rytis Konstantinavičius, gyvenęs Vroclave, lietuvių kilmės menininkė iš Torunės Alicija Žimnickaitė. Sukūrėme vadinamąją Lietuvos dailininkų grupę, sutrumpintai - LDK. Siekiau išplėsti LDK grupę, susijungti su menininkais Lietuvoje, bet nepavyko. URM iniciatyva patiko ir jie išleido mūsų darbų katalogą, Lietuvoje įvyko kelios mūsų parodos. Nuolat gyvenančių Lenkijoje lietuvių buvo labai nedaug. Pamenu, dalyvaudamas vienoje populiariausių lenkų televizijos laidų „Kava ir arbata“, savo nuostabai sužinojau, kad 2010 metais Lenkijoje nuolatos gyveno tik dešimt lietuvių (neseniai atvykusių). Pasidomėjau ir apie Vokietiją, o ten tais pačiais metais būta 3400 naujai įsikūrusių lietuvių.

Kaip manai, kokia emigracijos iš mūsų šalies (o gal - šalių) priežastis? Gal buvusiojo socialistinio realizmo įtaka ar padariniai?

Kažkodėl manau, kad tai gyvenimas ir mąstymas „kvartalais“. Tai suformuoja sudėtingus santykius vieno su kitu, vadinamąją korupciją (liaudiškai „švogerystę“), kuri įgauna latentines formas. Vargina, kai reikia nuolatos visiems įsiteikti net žemiausiuose lygmenyse, megzti glaudžius ryšius, tiesiog, kaip ir sakau, tai yra „gyvenimas kvartale“.

Glaudūs ryšiai nėra sėkmės garantija. Matyt, reikia atrasti ir kažkokį individualios sėkmės raktelį?

Tai sudėtinga autsaideriams kaip man. Man pristinga ir laiko, ir energijos kovoti už geresnę vietą ekspozicijai ar pan.

Manau, menininkas negali, o ir neturi šito daryti... Be to, Tu labai jaunas išvykai iš Lietuvos, todėl iš tikro nežinai, kas Tavęs joje būtų laukę...

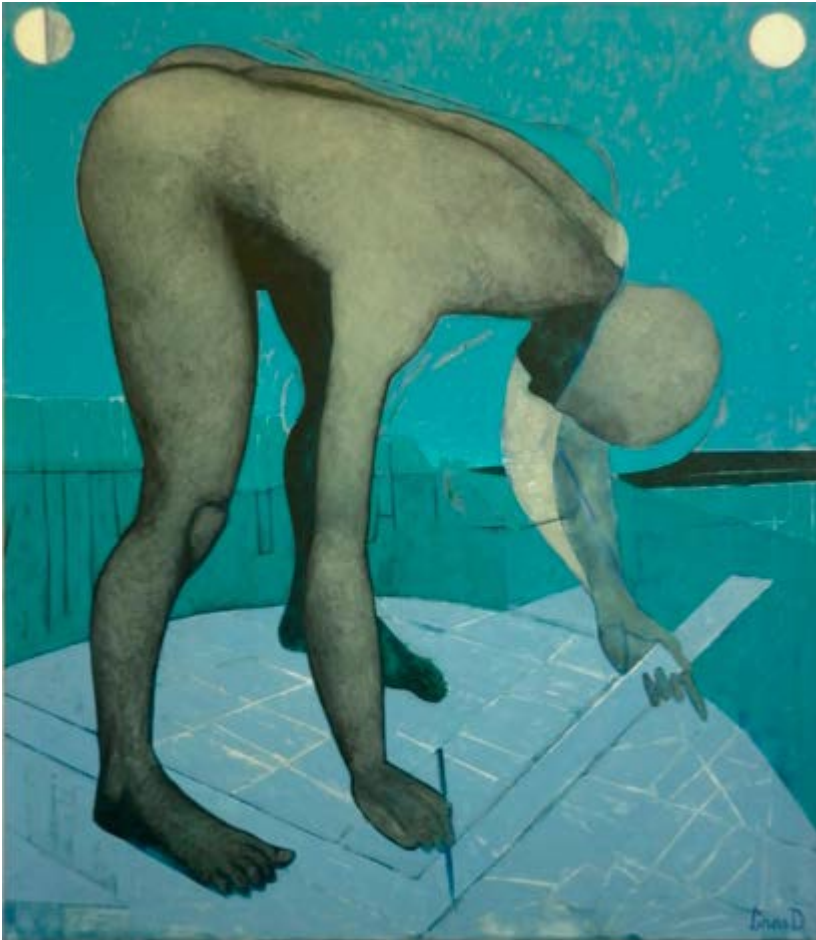
Trauktis nuo beprasmiškos kovos - tai savigarbos klausimas, tačiau svarbiausia, kad mane visados domino tik pats tapybos procesas. Lietuvos aplinkoje - daug „lemputės šviesos“, o ji suteikia paveikslams tokį atspalvį, kad kartais net nesinori tapyti. Tonas toks, kad jame spalvos paprasčiausiai nesimato. Turiu omenyje ne metaforą, o konkrečią lietingo apsiniaukusio dangaus šviesą...

Negi Lenkijoje daugiau natūralios šviesos?

Tikrai taip. Tiesa, grįžtant prie emigracijos klausimo: neabejoju, jei būtume didesnė Vakarų šalis, na, kaip Prancūzija, tokios problemos nebūtų, bet tikrai būtų kitokių. Esame Lietuva, maža šalelė, gana dramatiška, gana tradiciška. Mes dar teberodome vienas į kitą pirštais, apkalbame. Vienąkart vyriškis Vilniuje mane iškoneveikė, kaip drįstu nešioti raudonus džinsus, juk Lietuva tik ką laisvę atgavo ir t.t. Kai pagyveni kitur, tai šie kasdieniai konfliktai, jaukiantys nuotaiką, nutolsta. Ilgainiui, manau, Lietuva turėtų sulaukti grįžtamojo ryšio, bet tai abipusis - išvykusių ir likusių - santykių procesas. Kol kas dar dažnai susiduri su atmetimu: negyveni čia, tai nesikišk į mūsų gyvenimą... Beje, kai išvykau, man atrodė, kad vienądien sugrįšiu namo... Išvykimas veikė mano santykius su artimaisiais Lietuvoje. Turėjau Lietuvoje likusią žmoną... Mane sukrėtė, kad skyrybos artėjo kažkaip natūraliai ir neišvengiamai, o po jų ilgai jaučiausi kaip be namų. Pamenu, koks svetimas po šio asmeninio sukrėtimo man pasirodė Vilnius. Nutrūko asmeninis ryšys, santykis. Manau, santykis irgi „išvaro iš namų“, iš šalies kaip širdies... Visa tai labai individualu ir žmogiška.

Linas Domarackas. Diptikas „Geometrija I“. Akrilas

Koks didžiausias skirtumas tarp Lenkijos ir Vokietijos, kurį pajutai tik atvykęs į Leipcigą?

Vokietijoje gerokai ramiau ir taikiau. Palyginti su ja, Lenkijoje tvyro gana agresyvi atmosfera. Vokiečiai kur kas šiaurietiškesni. Tai parodo ir jų tautinis menas. Europą regiu kaip judančią konfiguraciją. Štai po Antrojo pasaulinio karo pasislinko sienos ir Lenkija tarsi tapo šiaurės valstybe, nors jos kultūra yra pietietiška: ryškios spalvos, beveik nėra pustoniu, dideli kontrastai. Mūsų, lietuvių, arba suomių, švedų tautinis menas – vieni pustoniai. Spalviniu atžvilgiu lietuvių kultūra gana toli nuo lenkų. Spalviškai lietuviai esame šiauriečiai, o lenkai „atvyko“ šiaurėn gana neseniai. Tai lemia ir mūsų mentaliteto skirtumus. Tautos charakterį pažinsi per tautinį meną. Lenkai yra pietūs, o mes – šiaurė, todėl turbūt geriau jaučiuosi ramiaame Vokietijos mieste. Esu paprasčiausiai išsiilgęs nuoseklaus, lėto darbo proceso, kurį asmeniškai retai patirdavau Lenkijoje: pradedi darbą ir ramiai jį pabaigi. Nelėkdamas.

Išpasakoti dvidešimt ketverių metų gyvenimą keliuose puslapiuose neįmanoma, tačiau įdomu, ar yra tokių gyvenimo fragmentų, kurie Tau užsimiršo ir staiga,

mūsų pokalbio metu, išniro?

Oi, buvau pamišęs, kad buvau žurnalistas! Pats blogiausias, kokį tik įsivaduoju! Man kaip dailininkui svarbu spalva, o ne žodis. Darydavau laikraščių ir kultūrinę apžvalgą Lenkijos radijo lietuvių redakcijoje... Dabar Leipcige kalbu ukrainiečių laidose „Den dobryj, Kiev“: jie smalsauja, kaip jaučiasi Leipcige lietuvių emigrantai. Pasakoju jiems apie įstabius gotų festivalius, kurie Leipcige vyksta kiekvieną birželį. Įdomu, kodėl man neskambina Lietuvos radijas (*juokiasi*)?

Ar Tavęs nepalietė „trečiosios šalies efektas“ – kai emigranto patirtis prie Tavęs jau tiesiog nebelimpa ir „trečioji šalis“ kaip geografinė erdvė nebesukelia jaudulio, ji tiesiog nebeįmanoma, toji „trečioji“ emigracija?

Man atrodo, kad gyventi daugiau nei dvidešimt metų vienoje valstybėje žalinga. Pradedi save kopijuoti, o aš nenoriu tokio likimo. Aš gi menininkas. Sykiu negaliu pakęsti varianto, kurį vadinu menininko „nutukimu“: namas man kainavo du paveikslus, automobilis – eskizą, baseinas – drobę... Manau, žmogus turėtų keisti jei ne valstybę, tai bent gyvenamąją vietą. Mokyti kitos kalbos, nuolatos bendrauti su kitais žmonėmis. Svarbiausia būti naudingam visuomenei tos šalies, kurioje gyveni. Gyventi ne sau. Gyventi kitiems.

Interviu spausdintas žurnalo „Pasaulio lietuvis“ 2017 m. gegužės numeryje.

pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.